

Region Skåne

Vård- och insatsprogrammet (VIP) för autism

Sammanfattning

Region Skåne är värd för den nationella arbetsgruppen som arbetat fram Vård- och insatsprogrammet för autism. Synpunkter kring vård- och insatsprogrammet lämnas via esMaker länk som Region Skåne tillhandahåller. De synpunkter som Skolverket lämnat in redovisas nedan.

Skolverket ser VIP autism som ett informativt och detaljrikt stöd som kan gynna alla målgrupperna och skapa förutsättningar för ökad kunskap, samverkan och förståelse för varandras uppdrag.

Skolverket påpekar att VIP autism behöver säkerställa att när barn och elever används i en text så avser barn de som än inte påbörjat sin skolplikt. Elever är barn, ungdomar, vuxna i alla skolformer förutom förskolan.

Skolverket påpekar att i texter som avser återgivning av utredning eller bedömning oavsett om diagnos satts eller ej, bör text finnas med om att utredningens eller bedömningens resultat alltid ska återföras till förskola/skola/elevhälsa då vårdnadshavare/elev lämnat samtycke till återföring. Alla texter i VIP autism där återföring tas upp bör förhålla sig till de nationella riktlinjernas rekommendation kring detta: ”För barn eller ungdomar som har genomgått utredning rekommenderas en genomgång av utredningsresultaten tillsammans med förskolan eller skolan inklusive elevhälsan, oavsett om barnet eller ungdomen har fått en diagnos eller inte (prioritet 3).”

Skolverket förordar att texter i VIP ses över så att ”man” inte används utan att till exempel personal, förskollärare, lärare, rektor används då dessa professioner/grupper avses.

Vissa delar av VIP autism anger endast målgrupp/situation och kunskapsläget utifrån hälso- och sjukvård och socialtjänst. I kapitlet Kommunikation och delaktighet blir detta tydligt t.ex. i texterna kring Bemötande och förhållningssätt vid autism samt Alternativ och kompletterande kommunikation. Innehållet i texterna är användbara och till nytta för andra som möter individer med autism såsom t.ex. i skolan och vuxenutbildningen. Skolverket påpekar att det utifrån detta skulle vara gynnsamt om även skolan inkluderades i texter av detta slag. I

skoltexter hänvisas till dessa texter till exempel g bemötande och AKK, då bör det vara tydligt i dessa texter att de även är applicerbara på skolverksamhet.

Skrivelse kring överlämning av uppgifter vid övergångar inom skolverksamhet saknas i VIP autism. Att få goda förutsättningar i en övergång kan vara avgörande för målgruppen i VIP. Skolverket hänvisar till Skollagen 3 kap. 12 j §.

Skolverkets synpunkter

Kapitel 1 Nivå och process

Stegvisa insatser vid autism - från tidig upptäckt till stöd vid komplexa behov

Genomförande

Hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst har i uppdrag att upptäcka behov och ge insatser, och många kan ges utan diagnos. När insatser kräver en diagnos kan andra insatser ges under eller i väntan på utredning.

Skolverket förordar omformulering som förtydligar att insatser ges utifrån organisationens uppdrag och att diagnos aldrig är ett kvar för att få insatser inom förskola och skola. T.ex. Hälso- och sjukvård, skola och socialtjänst har i uppdrag att upptäcka behov och utifrån organisationens uppdrag ge insatser. Många insatser kan ges utan diagnos. Om diagnos krävs utifrån socialtjänsten och hälso- och sjukvårdens insatser kan andra insatser ges under eller i väntan på utredning.

Hälso- och sjukvård

Elevhälsans medicinska insats (EMI) kan uppmärksamma utvecklingsavvikelser och problem som kan vara tecken på autism, ge råd och stöd, initiera tidiga insatser i och utanför skolan samt aktualisera behov av fördjupad kartläggning och utredning. EMI bör erbjuda riktade uppföljningar för att främja hälsa och förebygga ohälsa hos elever med tecken på autism eller som har autism.

Skolverket påpekar att texten (elevhälsans medicinska insats) kan misstolkas utifrån denna mening:

”Initiera tidiga insatser i och utanför skolan samt aktualisera behov av fördjupad kartläggning och utredning”.

Skolverket påpekar att EMI inte utreder och diagnosticerar autism, EMI kan initiera tidiga insatser, fördjupad kartläggning och utredning utifrån pedagogiska behov i skolan samt remittera elever för utredning med frågeställning autism.

Statliga myndigheter

Statens institutionsstyrelse, SiS

SiS är en statlig myndighet som ansvarar för individuellt anpassad tvångsvård. En mindre andel placeringar på SiS är frivilliga, enligt SoL. Där behandlas ungdomar med allvarliga psykosociala problem och vuxna med beroendeproblematik. SiS tar också emot ungdomar som har dömts till sluten ungdomsvård. Det är kommunerna som har ansvar för individen som placeras på SiS. Utredning, habiliterande insatser och behandling kan ges under placering på SiS. Samverkan vid utskrivning är nödvändig för att säkra kontinuitet i stöd och insatser.

Skolverket saknar skrivelse om elevers rätt till utbildning under placering på SiS. Utbildningen utgår från skollagen och den läroplan som gäller för eleven.

Kriminalvården

Skolverket påpekar att framtagande av utbildning på ungdomsavdelning på fängelse är på gång. Mer info om kommande ungdomsavdelningar på fängelser finns här: [Aktuella frågor | Kriminalvården](#)

Material

<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/barn-och-unga/samverkan-kring-barn-och-unga/forskolans-och-skolans-ansvar/>

Skolverket påpekar att hänvisning sker till icke uppdaterad sida (senast uppdaterad 2019) Skolverket föreslår t.ex. hänvisning till Skolverkets sida [Extern samverkan för att tidigt möta barns och elevers behov - Skolverket](#) och till skollagen.

Brukarinflytande på verksamhetsnivå och Brukarinflytande på individnivå

Skolverket saknar skrivelse om skolans arbete med delaktighet och inflytande.

Utifrån detta bör kanske rubriken ”Brukarinflytande på verksamhetsnivå och Brukarinflytande på individnivå ses över så att den inkluderar alla verksamheter som berörs av VIP Autism.

Förslagsvis kan en grön ruta läggas till kring elever och vårdnadshavares rätt till inflytande och delaktighet på både verksamhetsnivå och individnivå läggas till.

Skolverket hänvisar till Skollagen 4 kap. 9 §

Material

Om tillägg görs enligt Skolverkets kommentar ovan om inflytande och delaktighet finns material att hänvisa till i länkar nedan:

[Elevers rätt till delaktighet och inflytande.](#)
[Stärk elevers delaktighet och inflytande i utbildningen - Skolverket](#)

Samverkan och samordning av insatser

Lagstadgad verksamhet

Samordnad individuell plan, SIP

Kommuner och regioner kan gemensamt upprätta en samordnad individuell plan, SIP, när en individ behöver insatser från både hälso- och sjukvården och socialtjänsten. Planen ska alltid upprättas tillsammans med individen, det gäller oavsett ålder eller problem. Arbetet med planen ska påbörjas omedelbart och planen ska ange vilka insatser som behövs, vad respektive huvudman ska svara för och vilken av huvudmännen som har det övergripande ansvaret. Det ska också framgå vilka insatser som ges av andra än kommun och region. En vård- och stödsamordnare bör utses till individer med autism och komplexa behov.

Skolverket påpekar att det bör lyftas fram i alla texter som berör SIP att det i flera regioner finns överenskommelse om att även skola ingår i samverkan kring SIP. Skolan kan där sådan överenskommelse finns initiera en SIP. Information bör läggas till om att kontakt kan tas med sin vårdgivare eller skola för att få veta vad som gäller.

Samverkan vid utskrivning från SiS och HVB

Genomförande

Uppstarts-, uppföljnings- och överlämningsmöten mellan SiS eller HVB och de aktörer som kommer att ta över ansvaret är viktiga tillfällen för att skapa samsyn och trygghet. Andra samverkansaktörer kan vara skolan eller annan sysselsättning, socialtjänstens öppna insatser, psykiatrin, habiliteringen och aktörer inom civilsamhället.

Skolverket påpekar att förtydligande behöver göras kring överlämning. Skolan är en av de aktörer som överlämning ska ske till när elev slutar på en SIS skola och övergår till annan huvudmans skola.

<https://www.skolverket.se/styrning-och-ansvar/regler-och-ansvar/ansvar-i-skolfragor/overlamning-vid-skolbyte>

När en elev byter skola är den skola (SIS skolan i detta fall) som eleven lämnar skyldig att lämna över uppgifter om eleven till den nya skolan. Det gäller både när en elev byter skolenhet inom samma skolform och när en elev byter till en skolenhet inom en annan skolform. De uppgifter som ska överlämnas är sådana uppgifter som behövs för att underlätta övergången för eleven.

Skolverket hänvisar till 3 kap. 12 j § skollagen

Att tänka på för kontinuitet inför och efter utskrivning

Skolverket saknar skrivelse om vikten av att förbereda övergång till skola utanför SIS samt dokumentation av elevens skolgång på SIS.

Material

Skolverket föreslår att länk läggs till i material

<https://www.skolverket.se/kompetensutveckling/stod-i-arbetet/kontinuerlig-skolgang-for-placerade-barn-och-unga>

Förutsättningar för trygg och meningsfull heldygnsvård

Genomtänkt vårdmiljö och dagliga aktiviteter

Ge möjlighet till:

- Skolundervisning för barn och unga utifrån behov

Skolverket påpekar att nuvarande skrivning ger intrycket att utbildning är en möjlighet. Elevens rätt till utbildning bör förtydligas, t.ex. - Skolundervisningen för elever utifrån skollagens krav och elevens behov av stöd för att tillgodogöra sig undervisningen.

Kommunens aktivitetsansvar för ungdomar (KAA)

Att identifiera och hålla sig informerad om målgruppen

Kommunen behöver rutiner för att snabbt få information från skolor om ungdomar som avbryter sina studier eller inte påbörjar gymnasiet.

Skolverket förordar att ordet behöver ska bytas ut till **ska** utifrån Skollagen 29 Kap 9 § En hemkommun ska löpande under året hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen är sysselsatta som...

Förebygga hot och våld i verksamheten

Uppföljning

Hot och våld ska förebyggas systematiskt, till exempel genom regelbundna arbetsplatsträffar. Enskilda hot- och våldsincidenter ska alltid följas upp med frågeställningen om de hade kunnat undvikas.

Skolverket påpekar att enskilda hot- och våldsincidenter ska alltid följas upp med frågeställningen om **och hur** de hade kunnat undvikas.

Kapitel 2 Om tillståndet

Autism hos barn, ungdomar och vuxna

Samsjuklighet

Sömnproblem och ätstörningar är vanliga hos barn liksom ångeststörningar inklusive selektiv mutism och tvångssyndrom. Sömnproblem och ätstörningar är vanliga hos barn, liksom ångeststörningar inklusive selektiv mutism och

tvångssyndrom. Särskilt hos ungdomar och vuxna finns en ökad förekomst av till exempel ångest- och depressionstillstånd, tvångssyndrom samt stresskänslighet och utmattning. Det finns också en ökad risk för självskadebeteende och suicid samt bipolär sjukdom och psykossjukdom, däribland schizofreni

Skolverket påpekar att även om rubriken är samtida psykiatriska tillstånd så kan stycket vara missvisande eller missförstås av läsaren om inte gruppen barn och gruppen ungdomar som avses definieras. De psykiatriska tillstånd som nämns är inte vanliga hos barn eller ungdomar generellt.

Behandling och stöd

Skolverket påpekar att det vore informativt om det fanns en text kring att det inte finns läkemedelsbehandling för barn med autism, se text i kapitlet för äldre med autism

Kapitel 3 Tidiga tecken och tidig upptäckt

Förskolan

Kunskapsläge

Det innebär att förskolan har en viktig uppgift när det gäller att tidigt uppmärksamma och ge stöd för svårigheter och beteenden som kan vara tecken på autism.

Skolverket föreslår en omformulering: Det innebär att förskolan har en viktig uppgift när det gäller att tidigt uppmärksamma och ge stöd till barn med svårigheter och beteenden som kan vara tecken på autism.

Svårt med sinnesintryck

Reagerar svagare eller starkare på smak, konsistens, doft, ljud, ljus eller beröring.

Skolverket föreslår tillägg om att reaktion på smärta också kan vara svagare eller starkare vilket förskolepersonal behöver vara observanta på för att t.ex.. kunna upptäcka om ett barn slagit sig trots att barnet inte uppvisar tecken på smärta.

Material

Skolverket påpekar att länk i material går till läroplan för grundskolan, förskoleklass och fritidshem- byt länk till [förskolans läroplan](#)

Skolan

Kunskapsläge

Skolan har ett tydligt ansvar för att de elever som behöver det ska få stöd i sin utveckling (skollagen kap 3:2).

Skolverket påpekar att lagtexten i 3:2 inte handlar om stöd utan om ledning och stimulans vilket är relevant för tidiga tecken och tidig upptäckt. Formulering bör ändras så att den överensstämmer med lagtexten.

”Skolan har ett tydligt ansvar för att alla barn och elever ska få den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling.”

Sammanfattning

Vanliga kännetecken kan vara att eleven har ojämnt utvecklade färdigheter eller svårigheter i samspelet med andra elever.

Skolverket påpekar att i skolan kan även svårigheter med samspelet med vuxna bli tydligt, förslag att lägga till och/eller vuxna.

Genomförande

För elever i anpassad grundskola kan svårigheter med flexibilitet, samspel och kommunikation i förhållande till elevens övriga förmågor bli mer framträdande under skolåldern.

Skolverket påpekar att det som skrivs inte är specifikt för elever i anpassad grundskola. Att svårigheterna kan bli tydligare i skolan gäller även för elever i grundskolan, framför allt i förhållande till andra elever som kommit längre i att utveckla sina förmågor i samspel.

Svårt med sinnesintryck

Reagerar svagare eller starkare på smak, konsistens, doft, ljud, ljus eller beröring.

Skolverket föreslår tillägg om att reaktion på smärta också kan vara svagare eller starkare vilket skolpersonal behöver vara observanta på för att t.ex. kunna upptäcka om en elev slagit sig trots att eleven inte uppvisar tecken på smärta.

Uppföljning

Vid behov av stöd bör extra anpassningar sättas in.

Skolverket påpekar att extra anpassningar ska sättas in när behov uppmärksammas och att det ska ske skyndsamt.

Om det är uppenbart att extra anpassningar inte räcker ska en utredning om särskilt stöd genomföras.

Skolverket förordar omformulering av texten:

Om extra anpassningar inte är tillräckligt ska elevens behov av särskilt stöd utredas. Detsamma gäller om det finns särskilda skäl att anta att extra anpassningar inte skulle vara tillräckliga.

Material

Skolverket påpekar att skollagslänken länkar direkt till skollagens kap 8 förskola istället för skollagen kap 10 grundskola.

Ungdomsmottagningen**Tecken med indirekt koppling till autism, ADL**

Det kan till exempel vara

- svårigheter att hantera sin fysiska och psykiska utveckling
- svårigheter med hygien och övrig ADL

Skolverket påpekar att när en förkortning nämns för första gången i ett "Kapitel" ut betydelsen till exempel Aktiviteter i dagliga livet, (ADL). Lägg förkortningen inom parentes.

Studenthälsan**Insatser vid tecken på autism**

Studenter med autism har precis som andra studenter möjlighet till stöd från studenthälsan. Utöver individuellt stöd kan studenten erbjudas deltagande i olika grupper, som prokrastineringsgrupp eller stresshanteringsgrupp.

Skolverket påpekar att begrepp kan behöva förklaras och omformuleras för läsarens förståelse. till exempel Prokrastineringsgrupp

Orosanmälan gällande barn och ungdomar**Sammanfattning**

Man kan uppmana föräldrar att själva ta kontakt med socialtjänsten för att ansöka om stöd och hjälp. Det ersätter dock inte anmälningsplikten. Ansökan och anmälan görs då samtidigt.

Skolverket föreslår att det tydliggörs att anmälan och ansökan inte måste göras samtidigt men att verksamheten och föräldrar gemensamt kan kontakta socialtjänsten för både ansökan och anmälan.

Material

Skolverket påpekar att om inte ctrl hålls in när man öppnar länken så öppnas länkar nedan inte i nytt fönster utan ersätter VIP autism.

[Anmälan till socialnämnden vid kännedom eller misstanke om att ett barn far illa, Socialstyrelsen](#)

www.kollpasoc.se

www.jagvillveta.se

[Välkommen till Mina Rättigheter,](#)

Skolverket föreslår tillägg av länk utifrån skolans anmälningsplikt

[Anmäla oro för ett barn till socialtjänsten - Skolverket](#)

Kapitel 4 Förebyggande insatser

Tillgängliggöra förskolans lärmiljö

Kunskapsläge

Arbete med lärmiljöer stöds av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)

Skolverket påpekar att arbetet med lärmiljöer även stöds även av Skolverket.

Uppföljning

Förskolans pedagogiska upplägg utvärderas och följs upp av personal och rektor för att säkerställa kvalitet och utveckling

Skolverket påpekar att det är förskolans undervisning som ska följas upp.

”Förskolans undervisning enligt läroplanen ska utvärderas och följas upp av personal och rektor för att säkerställa och utveckla undervisningens kvalitet samt andra delar av utbildningen för att främja alla barns utveckling och lärande.”

Material

Skolverket föreslår att länk till [Kompetensutveckling i specialpedagogiska arbetssätt - Skolverket](#) läggs till.

Tillgängliggöra skolans lärmiljö

Pedagogisk miljö

Tydliggörande pedagogik ska genomsyra den pedagogiska planeringen och säkerställer att den pedagogik som används gör det möjligt för alla elever att ha svar på frågorna “varför, vad, var, med vem, när, hur, hur länge och vad händer sen?”

Skolverket föreslår att man i texten inte slår ihop de båda frågorna ”vad göra” och ”vad lära” till bara vad? Det blir inte tydligt i punktlistan att eleven även ska veta vad hen förväntas lära sig. Komplettering av detta i punktlistan föreslås, till exempel:

- *ge förklaringar av ett ämnesområde och vad eleven förväntas lära sig på flera sätt, t.ex. med text och bildstöd, genom en film, konkret material eller andra former av upplevelser.*

Fysisk miljö

Tillgängligheten i den fysiska miljön kan förbättras genom att

- ha olika alternativ till att sitta vid sin bänk, t.ex. möjlighet att stå, ligga på en matta eller sitta på en yogaboll

Skolverket föreslår att vid sin bänk byts ut mot vid sin plats då alla skolor inte har bänkar.

Social miljö

En tillgänglig social lärmiljö skapas genom att:

Skolverket föreslår ett tillägg i punktlistan:

- *Personal är närvarande och vägledande och kan avleda innan svårigheter, konflikter eller incidenter uppstår.*

Verktygslåda

Skolverket påpekar att det nu finns forskning kring Good Behavior Game, avseende metodens effekt: [Metod för bättre studiero testas i klassrummen - forskning.se](https://forskning.se)

Uppföljning

Det är respektive lärare som ansvarar för uppföljningen och analysen av undervisningens resultat. Om uppföljningen och analysen görs i arbetslaget och/eller på skolnivå bidrar det till kollegialt lärande om anpassningar och stöd, och skapar en gemensam syn på tillgänglighet.

Skolverket förordar förtydligande utifrån skollagens ansvarsfördelning.

Förslag på text med hänvisning till 4 kapitlet 4 § skollagen:

”Det är läraren som ansvarar för att planera undervisningen utifrån det som står i kurs- och ämnesplaner. Rektorn ansvarar för att kvalitetsarbete i form av planering, uppföljning, analys och utveckling av utbildningen görs på förskole- och skolenhetsnivå. Det ska genomföras under medverkan av lärare, förskollärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare och elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.”

Främja skolnärvaro

Elevers upplevelse av trygghet och delaktighet

Främja goda kamratrelationer och sociala färdigheter genom att:

Skolverket påpekar att tillägg med fördel kan göras som visar på vikten av att säkerställa att elevernas behov av positiva och trygga relationer till vuxna är uppfyllt.

Förebygga skolfrånvaro

Närvarorutin

För att förebygga att elever utvecklar skolfrånvaro bör varje skola ha tydliga rutiner för arbetet med elevers närvaro. I rutinerna bör det framgå hur skolan

arbetar främjande, förebyggande och åtgärdande kring frånvaro. Alla yrkesroller som arbetar med och kring eleverna behöver inkluderas i närvaroarbetet.

Skolverket föreslår omformulering av

”I rutinerna bör det framgå hur skolan arbetar främjande, förebyggande och åtgärdande kring frånvaro.” så att kravet på ett främjande och förebyggande arbete lyfts fram.

”Skolor måste arbeta aktivt med att främja närvaro och förebygga och åtgärda frånvaro.”

Samverkan med vårdnadshavare och andra aktörer

När skolan identifierat en elev med frånvaro ska en utredning av elevens frånvaro initieras skyndsamt

Skolverket förordar att förtydligande kring att det är rektorn som ansvarar för att en frånvaroutredning kommer till stånd.

Material

Skolverket föreslår länk till: [Frånvaro i skolan - Skolverket](#)

Förebygga och bemöta utagerande beteende

Kunskapsläge

Socialstyrelsens nationella riktlinjer (NR) rekommenderar att elevhälsan erbjuder individer med autism och utmanande beteende positivt beteendestöd (PBS) (prioritet 1)

Skolverket påpekar att Socialstyrelsens nationella riktlinjer inte utpekar elevhälsan som utförare av positivt beteendestöd. I NR finns skrivelse om att PBS kan genomföras i skolmiljö. Det innebär inte att elevhälsans professioner automatiskt har uppdraget eller kompetensen att genomföra PBS.

Bemötande strategier

Skolverket påpekar att vikten av att personal är så pass närvarande så situationer kan avvärjas genom avledning bör lyftas fram. Vikten av att personal ligger steget före och kan avleda innan en situation uppstår.

Material

Skolverket föreslår tillägg av länk till: Hantera störande och oroliga beteenden i undervisningen, [Hantera störande och oroliga beteenden i undervisningen - Skolverket](#)

Barn som närstående

Förskola och skola

En uppgift för skolpersonal är att uppmärksamma elever som visar tecken på ökad stress och oro, koncentrationssvårigheter och skolfrånvaro. Att visa intresse och våga fråga kan vara det som öppnar upp ett samtal kring **barnets eller** elevens svårigheter. Skolan kan vid behov erbjuda särskilt stöd som hjälp med läxläsning. Även elevhälsan har en central roll i att uppmärksamma och ge stöd åt barn som är anhöriga. Se Skollagen 2 kap. 25 § angående skolans ansvar att erbjuda psykosociala insatser **till barn och ungdomar**.

Skolverket påpekar att VIP autism ser över användandet av begreppen barn och elever. I detta styck bör elev användas istället för barn och ungdomar. Skollagen 2 kap. 25 § avser endast eleverna i grundskolan, anpassade grundskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och anpassade gymnasieskolan.

Förebygga suicid

Målgrupp

Individer med suicidtankar och/eller ökad risk för suicid.

Medarbetare inom socialtjänsten kan möta individer med tecken på suicidtankar och beteenden till exempel i olika boendeformer för individer med missbruk och beroende, vid utredning av föräldraförmåga och eventuellt omhändertagande av barn, vid avslag på biståndsansökan eller liknande

Skolverket påpekar att målgruppsbeskrivningen är begränsande och att kapitlet bör rikta sig till alla inom hälso-och sjukvård, skola och socialtjänst som möter individer med suicidrisk. Texten bör i så fall revideras så att det gemensamma uppdraget tydliggörs och det som är specifikt för vissa verksamheter tydliggörs. Exempel på skolans förebyggande arbete kan med fördel läggas till i syfte att sprida kunskap.

Material

SuicideZero, filmer, checklistor och stödmaterial, Ideell organisation

Skolverket föreslår att man i materialet förtydligar att i denna länk finns utbildning/kurser för olika grupper som möter individer med suicidrisk.

Påminnelser om besökstider

Sammanfattning

Påminnelser om bokade besök minskar antal missade besök, och gör att fler av de som inte kan komma på inbokade besök meddelar det i tid. Missade besök kan leda till både utebliven behandling och till ekonomiska konsekvenser.

Skolverket påpekar att texten endast refererar till socialtjänstens perspektiv. Texten skulle med fördel även lyfta fram vikten av påminnelser om möte t.ex. med skola eller SIP möten. Stor del av texten är applicerbar på även detta. Missade möten i t.ex. skola fördröjer ofta insatser eller uppföljning av insatser samt skapar frustration hos både den som kallat till möte och den som senare inser att man missat ett möte.

Kapitel 5 Kartläggning och utredning

Diagnostisk utredning, barn och ungdomar

Bedömning och fortsatta insatser

Skolverket förordar att text läggs till om att utredningen och bedömningen utifrån vårdnadshavares samtycke bör återföras till förskola/skola.

Kompletterande utredning, barn och ungdomar

Funktionsbedömning

Konsultation och observationer

Förskole- eller skolbesök kan vara värdefullt när beskrivningar går isär eller vid svåra samarbetsproblem mellan hem och förskola/skola.

Skolverket påpekar den negativa ingången till samverkan mellan vårdnadshavare och förskola/skola som lyfts fram. Förskola- och skolbesök kan vara värdefullt när beskrivningar går isär är fullt tillräcklig beskrivning av när besök bör göras.

Bedömning och fortsatta insatser

Sammanfatta utredningen och bedömningen med återföring till barnet eller ungdomen, närstående och eventuellt inremitterande.

Skolverket förordar att text läggs till om att utredningen och bedömningen utifrån vårdnadshavares samtycke bör återföras till förskola/skola

Initial kartläggning på specialistnivå, vuxna

Bedömning och fortsatta insatser

Gör en sammantagen bedömning av alla de delar som ingått i kartläggningen. Bedömningen ska alltid kommuniceras tydligt till individen, den som eventuellt har remitterat och gärna också till närstående.

Skolverket förordar att text läggs till om att utredningen och bedömningen utifrån individens samtycke bör återföras till skola/utbildningsanordnare.

Neuropsykologisk utredning, barn och ungdomar

Bedömning och fortsatta insatser

Bedömningen sammanfattas i en skriftlig funktionsbeskrivning som utgör grund för rekommendationer om anpassning och fortsatt stöd

Skolverket förordar att text läggs till om att utredningen och bedömningen utifrån vårdnadshavare samtycke bör återföras till förskola/skola.

Neuropsykologisk utredning, vuxna

Bedömning och fortsatta insatser

Bedömningen sammanfattas i en skriftlig funktionsbeskrivning som utgör grund för rekommendationer om anpassning och fortsatt stöd

Skolverket förordar att text läggs till om att utredningen och bedömningen utifrån individens samtycke bör återföras till skola/utbildningsanordnare.

Samverkan mellan förskola eller skola och vården vid utredning av autism

Informationsutbyte vid utredning

Den dokumentation som finns hos elevhälsan, t.ex. journaler, utredning av behovet av särskilt stöd och åtgärdsprogram eller annan dokumentation i elevakten.

Skolverket påpekar att det är relevant information som ger en bild var elevens fungerande och förmågor i skolmiljö/undervisningen från elevens elevakt som ska efterfrågas utifrån vårdnadshavare/myndig elevs samtycke. Inhämtande av information från elevhälsans medicinska insats ska föregås av samtycke från vårdnadshavare/ elev utifrån elevens ålder.

Kartläggning av lärmiljöer

Kompetenskrav

Personal i skolan utifrån arbetsgivarens beslut.

Skolverket påpekar att även förskolans personal bör nämnas här.

Exempel på frågeställningar i kartläggning social lärmiljö.

Skolverket påpekar utifrån elevens rätt och behov av anpassningar i fritidshemmets verksamhet avsaknaden av förtydligande kring att frågeställningarna är applicerbara på fritidshemmets verksamhet, det påpekas i sammanfattningen men skulle bli tydligare och ge tyngd om fritidshemmet även lyftes i exemplifierande texter.

Utreda elevers behov av särskilt stöd

Sammanfattning

Medan de extra anpassningarna sker inom den ordinarie undervisningen är insatser inom särskilt stöd mer omfattande och sker ofta under en längre tid. Särskilt stöd kräver också ett beslut från rektor, en utredning av elevens behov av särskilt stöd och ett upprättat åtgärdsprogram.

Skolverket påpekar att en extra anpassning inte blir särskilt stöd bara för att den pågår under längre tid. Meningen skulle kunna omformuleras till:

”Medan de extra anpassningarna sker inom den ordinarie undervisningen är insatser inom särskilt stöd mer ingripande och är inte möjliga att genomföra för lärare och övrig skolpersonal inom ramen för den ordinarie undervisningen.”

Skolverket föreslår att det i sammanfattningen framgår att en utredning om särskilt stöd inte kräver en diagnos.

Utreda orsaker till skolfrånvaro

Inledande text

Vid återkommande eller längre frånvaro från grundskolan eller anpassad grundskola ska skolan inleda en utredning för att förstå orsakerna till frånvaron.

Skolverket påpekar lagkrav att utreda skolfrånvaro som gäller i följande skolformer: förskoleklassen, grundskolan, anpassade grundskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan eller anpassade gymnasieskolan

Genomförande

När en frånvaroutredning inleds ska huvudmannen informeras. Om eleven går i skola i en annan kommun än hemkommunen ska även hemkommunen informeras.

Skolverket påpekar att om det är en fristående huvudman ska hemkommunen också informeras.

Material

Skolverket föreslår att följande länk läggs till i material: [Frånvaro i skolan - Skolverket](#)

Våld i nära relationer och hedersrelaterat förtryck

Material

Skolverket föreslår länk läggs till [Motverka hedersrelaterat våld och förtryck - Skolverket](#). Materialet stödjer arbetet för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck i skola.

Kapitel 6 Behandling och stöd

Tidiga insatser för vuxna

Information och råd

Lotsa till annan hjälp för stressande faktorer och överbelastning som kan påverka individens mående, t.ex. [budget- och skuldrådgivning](#), familjerådgivning och [företagshälsovården](#).

Skolverket påtalar att studenter har tillgång till Studenthälsan för stöd.

Positivt beteendestöd (PBS)

Kunskapsläge

Socialstyrelsens nationella riktlinjer (NR) rekommenderar att hälso- och sjukvård, socialtjänst och elevhälsa erbjuder individer med autism och utmanande beteende positivt beteendestöd (PBS) (prioritet 1)

Skolverket påpekar att Socialstyrelsens nationella riktlinjer inte utpekar elevhälsan som utförare av PBS. I NR finns skrivelse om att PBS kan genomföras i skolmiljö. Det innebär inte att elevhälsans professioner automatiskt har uppdraget eller kompetensen att genomföra PBS.

Mångsidiga intensiva insatser (MIB)

Skolverket förordar att texten formuleras så att det blir tydligt att stödinsatser i förskolans verksamhet beslutas av rektor inom ramen för förskolans uppdrag och förutsättningar.

Stöd i fritidshemmet

Skolverket saknar skrivning om elevens rätt till särskilt stöd i fritidshemmet.

Utredning om en elevs behov av särskilt stöd i fritidshemmet, kräver ett samarbete mellan verksamheter. Även personal i elevhälsan ska enligt skollagen medverka i en sådan utredning om det inte är uppenbart obehövt. Särskilt stöd ska ges med utgångspunkt i elevens utbildning i dess helhet, om det inte är uppenbart obehövt.

Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska behovet av särskilt stöd och hur det ska tillgodoses framgå. Av programmet ska det också framgå när åtgärderna ska följas upp och utvärderas och vem som är ansvarig för uppföljningen respektive utvärderingen. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när ett åtgärdsprogram utarbetas.

Material

Skolverket påtalar att nedan bör läggas till i material:

Hänvisning till Skollagen 3 kap 7-12 §

[Styrning och ledning av fritidshemmet - Skolverket](#)

Extra anpassningar i skolan**Kunskapsläge**

Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) ger stöd i utformning av extra anpassningar.

Skolverket påpekar att skrivning kan uppfattas som att Skolverket ger stöd i utformning av extra anpassningar för enskild, specifik elev. Skolverket ger generellt stöd till utformning av extra anpassningar. Skolan avgör i samråd med elev och vårdnadshavare vilka extra anpassningar som är gynnsamma för just den eleven.

Genomförande

Anpassningarna ska ges om man befarar att en elev har eller kommer att få svårigheter att klara skolan.

Skolverket föreslår ett förtydligande kring att extra anpassningar genomförs inom ramen för ordinarie undervisning läggs till någonstans i texten kring extra anpassningar.

Anpassa undervisningen**Personligt stöd och färdighetsträning**

- Ge enstaka specialpedagogiska insatser

Skolverket påtalar att enstaka specialpedagogiska insatser kan ges utifrån elevens behov, inte generellt såsom skrivningen kan tolkas.

- Ge stöd medan eleven utför uppgiften i form av verbal uppmuntran, fysisk närhet,
- ögonkontakt eller vad som verkar fungera bäst.

Skolverket påpekar att det för elever som har svårt att förstå och hantera socialt samspel kan fysisk närhet och ögonkontakt vara svårt, rådet kan omformuleras så att elevens individuella förutsättningar för att ta emot stöd beaktas.

Socialt samspel

- Använd seriesamtal för att reda ut situationer som uppstått, t.ex. vid missförstånd eller konflikter.
- Använd sociala berättelser och ritprat för att underlätta elevens förståelse för socialt samspel.

Skolverket föreslår att länk läggs till de texter inom VIP som beskriver hur seriesamtal och sociala berättelser används. Detta finns väl beskrivet på andra ställen i VIP autism så länkning vore gynnsamt för läsare som inte har kunskap om metoderna.

Särskilt stöd- och åtgärdsprogram i skolan

Kunskapsläge

Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) ger stöd för utformningen av särskilt stöd och åtgärdsprogram.

Skolverket påpekar att skrivning kan uppfattas som att Skolverket ger stöd i utformning av extra anpassningar för enskild, specifik elev. Skolverket ger generellt stöd till utformning av extra anpassningar. Skolan avgör i samråd med elev och vårdnadshavare vilka extra anpassningar som är gynnsamma för just den eleven.

Sammanfattning

Insatser inom särskilt stöd innebär mer omfattande och/eller varaktiga stödinsatser än extra anpassningar.

Skolverket påpekar att en extra anpassning inte blir särskilt stöd bara för att den pågår under längre tid. Meningen skulle kunna omformuleras till:

”Medan de extra anpassningarna sker inom den ordinarie undervisningen är insatser inom särskilt stöd mer ingripande och är inte möjliga att genomföra för lärare och övrig skolpersonal inom ramen för den ordinarie undervisningen. ”

Exempel på särskilt stöd

Insatser som kan ges som särskilt stöd

Skolverket förordar att det tydliggörs vilka skolformer som exemplen gäller för. Nedan gäller för grundskolan och motsvarande skolformer:

- *Placering i särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning.*
- *Anpassad studiegång inom grundskolan som medför att man kan göra avvikelser från timplan, undervisningstimmar, ämnen eller mål för utbildningen.*

Insatser vid skolfrånvaro

Sammanfattning

Insatserna syftar till att öka närvaron genom att ge individuellt stöd riktat mot de orsaker till frånvaro som framkommit i utredningen.

Skolverket påpekar att insatserna syftar till att öka närvaron genom att åtgärda de orsaker som utredningen visat. Insatserna måste inte vara i form av individuellt stöd, det kan t.ex. handla om att utveckla lärmiljön vilket med fördel görs på både grupp- individ- och organisationsnivå.

Elevhälsans roll

Elevhälsans tvärprofessionella team har en betydelsefull roll i att ge stöd till elever, vårdnadshavare och pedagoger.

Skolverket föreslår att pedagoger byts ut mot personal i skolan. Elevhälsan kan i detta arbete stödja skolans alla personalkategorier.

Flexibla lösningar

- ge insatser efter beslut om särskilt stöd.

Skolverket föreslår att "ge insatser efter beslut om särskilt stöd" flyttas till Insatser vid frånvaro.

Kapitel 7 Kommunikation och delaktighet

Skolverket uppmanar i en övergripande kommentar för VIP kring olika texters applicerbarhet på olika verksamheter ses över. Det kan till exempel vara aktuellt för kapitel nedan.

- Bemötande av barn, ungdomar och vuxna med autism
- Alternativ och kompletterande kommunikation (AKK)

Kapitel 8 Uppföljning på individnivå

Uppföljning av stödinsatser i förskolan och skolan

Sammanfattning

Rektor beslutar hur uppföljningen och utvärdering av särskilt stöd och åtgärdsprogram ska göras.

Skolverket föreslår ett tillägg om att det i åtgärdsprogrammet ska dokumenteras hur stödinsatserna ska följas upp och utvärderas. Det kan göras antingen i sammanfattningen eller i genomförandetexten.

Genomförande

Uppföljning kan ske vid olika tidpunkter utifrån olika insatser och genomförs av de som ansvarar för insatserna.

Alla insatser ska också följas upp med en planerad utvärdering.

Alla insatser ska också följas upp med en planerad utvärdering. Vid utvärderingen görs en systematisk analys och helhetsbedömning, om möjligt i samråd med barnet eller eleven och vårdnadshavare. Anpassa bemötande och kommunikation så att barnet eller eleven både förstår och kan uttrycka sin åsikt. Använd de kommunikationssätt som barnet eller eleven känner sig trygg med. Börja med att samla in relevant information och uppgifter om det som ska följas upp, till exempel betyg, närvaro, stödinsatsernas omfattning och resultat. Gör en analys av hur stödinsatserna möter barnets eller elevens behov. I analysen jämför man,

tolkar och förklarar samt problematiserar och granskar åtgärderna för att kunna avgöra om åtgärderna bör fortsätta, förändras, intensifieras eller avslutas.

Skolverket föreslår att skillnaderna mellan uppföljning och utvärdering förtydligas. Med uppföljning menas den ansvariga personalens kontinuerliga arbete med att följa upp åtgärderna. Utvärderingen syftar till att se över om de stödinsatser som har getts har gett effekt.

Dokumentera

I förskolan finns inte rätten till åtgärdsprogram på det sätt som det finns för grundskolan och gymnasieskolan, utan det är rektorn som bestämmer hur insatserna ska följas upp och dokumenteras.

Skolverket påpekar att barn i förskolan har rätt till stöd och att elever har rätt till särskild stöd om de befars inte uppnå målen. I skrivningen bör i stället barnets rätt till stöd framgå och att det är en lokal fråga hur stödet dokumenteras.

Kapitel 9 Uppföljning på verksamhetsnivå

Systematisk kvalitetsarbete i skolan

Sammanfattning

Rektor ansvarar för kvalitetsarbetets genomförande.

Skolverket påpekar att tillägg bör göras om att rektor ansvarar för kvalitetsarbetets genomförande på enhetsnivå.

Kapitel 10 Lagar och regler

Skola

Skollagen

Skolverket påpekar att skollagen gäller all utbildning och att det blir missvisande att endast lyfta fram elevhälsan. Skolverket förordar en länk alternativt en övergripande skrivelse kring skollagen som omfattar:

1 kap, 4 §

2 kap 25-28§

3 kap 5, 7. 9 §

8 kap, 9 §

Översikt över de lagar som reglerar skolan och elevhälsan

Skolverket förordar att texterna ses över så att alla professioner inom elevhälsan beskrivs utifrån lagutrymme, uppdrag och förutsättningar för genomförande.

Psykosociala och specialpedagogiska insatser

Enligt skollagen ska det finnas personal i skolan med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Det kan till

exempel vara specialpedagoger men insatsen behöver inte utföras av en särskild yrkeskategori.

Skolverket förordar att texten förhåller sig till Skollagen kap 2 25§ avseende elevhälsans professioner. ”För medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog, kurator och specialpedagog eller speciallärare.”

På Skolverkets vägnar

Tommy Lagergren
Avdelningschef

Annika Sandberg
Undervisningsråd

Beslut i detta ärende har fattats av avdelningschefen Tommy Lagergren. I ärendets slutliga handläggning har även enhetschefen Monica Nyberg och undervisningsrådet Annika Sandberg (föredragande) deltagit.